

отримання достовірної інформації.

Діти сприймають, відтворюють та описують світ притаманним саме їм способом. Урахування особливостей віку та характеру поведінки дитини перед проведенням допиту, його планування – дуже важливе питання, дослідження якого є обов'язковим для поліцейських, що проводять допит малолітніх та неповнолітніх осіб.

1. «Зелені кімнати»: психологічні особливості організації роботи з дітьми. Н.П. Бочкор, О.М. Цільмак, О.В. Швед та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2012. 98 с.

2. Бандура А., Уолтерс Р. Подростковая агрессия. Изучение влияния воспитания и семейных отношений. Пер. с англ. М.: Апрель Пресс, ЭКСМО-Пресс, 2000. С.8-23.

3. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 року №2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005 р. Ст. 214.

4. Особливості психосоціального розвитку учнів початкової школи: стаття. *Основи здоров'язбережної компетентності*. URL: <http://multycourse.com.ua/ua/page/16/58>

Сергійчук Каріна Михайлівна,
курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування

науковий керівник:

Миرونюк Роман Вікторович
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Законодавство визначає необхідним спеціалізацію слідчих та суддів, які здійснюють кримінальне провадження щодо неповнолітніх. П.12 Мінімальних стандартних правил Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») вказує на необхідність спеціальної підготовки поліцейських, які працюють із неповнолітніми. У вказаному правилі «звертається увага на необхідність спеціальної підготовки усіх посадових осіб із забезпечення правопорядку, які беруть участь у здійсненні правосуддя щодо неповнолітніх» [1]. Прокурор виступає процесуальним керівником на стадії досудового розслідування та підтримує державне обвинувачення у суді. Від нього залежить прийняття низки процесуальних рішень, якісне проведення

процесуальних дій, нагляд за додержанням прав і законних інтересів неповнолітнього. Таким чином, вимога щодо спеціалізації у розумінні п.12 «Пекінських правил» має стосуватися не лише слідчих, але й прокурорів.

Як доречно зазначає В. Середа, спеціалізація прокурорів може сприяти підвищенню ефективності державного обвинувачення, що підтримують обвинувачення в суді першої інстанції у кримінальних справах про злочини неповнолітніх та скоєні за їх участю, що цілком відповідає вимогам міжнародних рекомендацій. Зокрема, Рекомендації R(2000)19, у яких пропонується «...розглядати спеціалізацію як пріоритет щодо організації прокурорів з точки зору навчання й кар'єри...» [2, с.233]. Вважаємо, що доцільно доповнити ч. 2 ст. 484 КПК України вимогою щодо спеціалізації прокурорів, які беруть участь.

Враховуючи той факт, що більшість дітей, які скоюють кримінальні правопорушення, походять із сімей або неблагонадійних, або з низьким соціально-матеріальним статусом, участь захисника, як правило, забезпечується за рахунок надання безоплатної правової допомоги через відповідні регіональні чи місцеві центри (далі – Центр НБПД).

Ознайомлення з практикою діяльності деяких Центрів НБПД дозволило виявити такі певні позитивні тенденції: персонал центрів у процесі ведення реєстру адвокатів, із якими укладається контракт чи тимчасова угода на надання вторинної безоплатної правової допомоги, звертають увагу на сферу їхніх інтересів у наданні правових послуг; при призначенні захисника в кримінальному провадженні щодо неповнолітнього працівники Центру НБПД віддають перевагу тим адвокатам, які мають найбільший досвід роботи в цій галузі правовідносин, проходили відповідні тренінги або курси підвищення кваліфікації, мають додаткову (педагогічну чи психологічну) освіту тощо.

Однак нормативно-правові акти Міністерства юстиції України (Координаційного центру з надання правової допомоги) чи Національної асоціації адвокатів України (Ради адвокатів України) не зосереджують на цьому уваги, а відповідна практика поширюється за неофіційною ініціативою персоналу Центрів НБПД.

На відміну від попередніх учасників, адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі. Натомість можна навести такий приклад із світової практики: фламандська Асоціація адвокатів (Бельгія) та її Комісія ювенальних адвокатів пропонує своїм членам дворічний курс із вивчення прав дітей [4].

Правова інформація доповнює базову підготовку в галузі дитячої психології й розвитку також практичним навчанням, таким як спілкування з дітьми. Відвідування всіх модулів є обов'язковою умовою для того, щоб отримати сертифікат у якості «ювенального адвоката» [1].

В Україні для адвокатів методика таких тренінгів уже розробляється партнерами Міністерства юстиції – Програмою USAID «Нове правосуддя». Такі тренінги в Україні уже запущено UNICEF і для поліцейських [3].

Якщо участь законного представника може завдати шкоди інтересам неповнолітнього учасника судового кримінального провадження, суд за клопотанням неповнолітнього чи прокурора, чи з власної ініціативи має право обмежити його участь у процесуальній дії (допиті), усунути його від участі у судовому провадженні та залучити замість нього іншого законного представника.

Здійснення судового розгляду стосовно неповнолітнього обвинуваченого суддею, уповноваженим згідно із Законом України «Про судоустрій і статус суддів» на здійснення кримінального провадження стосовно неповнолітніх, також є однією з гарантій дотримання його прав та інтересів у судовому провадженні [1]. Означене співвідноситься з положеннями п. 5.1 «Пекінських правил», що зобов'язують до того, щоб систему правосуддя щодо неповнолітніх було спрямовано насамперед на забезпечення благополуччя неповнолітнього та щоб будь-які заходи впливу на неповнолітніх правопорушників були завжди співмірні як із особливостями правопорушника, так і з обставинами вчиненого правопорушення [3].

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що неповнолітні особи – повноправні учасники кримінального процесу. Законодавець досить ретельно описав порядок захисту прав цих суб'єктів на всіх стадіях кримінального процесу. І суду треба обов'язково пам'ятати про особливості провадження за участю неповнолітніх, які ми виклали вище, зокрема стосовно їхнього права на захист і кваліфіковану правову допомогу, що обов'язково повинні бути надані.

До способів захисту прав неповнолітніх осіб у кримінальному провадженні слід також віднести участь батьків або інших законних представників неповнолітнього. Стаття 488 Кримінального процесуального кодексу України гласить, що законні представники беруть участь у судових засіданнях. Однак, їх присутність не є підставою для зупинення судового провадження за винятком, коли суд визнає необхідною їх участь.

До гарантій захисту прав неповнолітніх осіб у кримінальному провадженні належать також положення ст. 501 Кримінального процесуального кодексу України, де, відповідно, під час постановлення ухвали в кримінальному провадженні з підстав застосування примусових заходів виховного характеру суд має з'ясувати такі питання: чи мало місце суспільно-небезпечне діяння; чи вчинено це діяння неповнолітньою особою у віці від одинадцяти років до настання віку, із якого настає кримінальна відповідальність за дане діяння; чи слід до особи застосовувати примусовий захід виховного характеру і якщо слід, то який саме.

Із цих причин, якщо під час судового розгляду не буде доведено однієї з

обставин, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України, суд зобов'язаний постановити ухвалу про відмову у застосуванні примусових заходів виховного характеру та закрити кримінальне провадження.

1. Про стан здійснення правосуддя місцевими загальними судами Чернігівської області : Лист ТУ ДСА в Чернігівській області від 11 серпня 2016 р. № 02-18/1109/16-вих.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. Київ, 2012. 356 с.

3. Про деякі питання здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх : Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 18 липня 2013 р. № 223-1134/0/4-13 URL : http://zib.com.ua/ua/15417informaciyuniy_list_vischogo_specializovanogo_sudu_ukraini_vi.html.

4. Положення про порядок видачі посвідчення водія та допуску громадян до керування транспортними засобами, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 8 травня 1993 р. № URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/340-93-п>.

Собакарь Андрій Олексійович

завідувач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, професор

ПРОТИДІЯ ДЕЛІКТНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ЗАСОБАМИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ

У сучасних умовах розвитку українського суспільства на тлі демократичних перетворень відбувається загострення девіантної поведінки неповнолітніх, їх соціальна дезадаптація, що призводить до зростання скоєних ними адміністративних правопорушень і суспільно небезпечних діянь.

Усі ці деструктивні соціальні, культурні та психологічні процеси обумовлюють масову поширеність серед молоді різних соціальних девіацій (аморальних вчинків, злочинів та інших правопорушень). Незважаючи на деякі позитивні кількісні зміни, що відбуваються в останнє десятиліття, деліктність неповнолітніх залишається серйозною соціальною проблемою, розв'язання якої насамперед залежить від ефективної системи профілактики, що дозволяє з'ясувати весь комплекс факторів, причин та умов, що в сукупності зумовлюють правопорушення неповнолітніх.

Профілактика є важливою складовою державної системи протидії девіантній поведінці неповнолітніх. Її прийнято розуміти як діяльність державних органів і громадськості, що має системний характер як за комплексом заходів, так і за колом суб'єктів, які її здійснюють, спрямовану на недопущення виникнення, усунення, послаблення або нейтралізацію